

# ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BAŞARI AMAÇLILIKLARININ BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK MODELİ VE MÜKEMMELİYETÇİLİK KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE AÇIKLANMASI

**Mehmet PALANCI\***  
**Yaşar ÖZBAY\*\***  
**Mehmet KANDEMİR\*\*\***  
**Osman ÇAKIR\*\*\*\***

**Özet :** Son yıllarda başarı kavramının bireylerin “öğrenme amaçları” ve “performans amaçları” kapsamında ele alınarak açıklanması önemli bulunmaya başlanmıştır. Öğrencilerin başarı hedeflerini belirlemesine çok faktörlü kişi içi ve dışı süreçlerin etki ettiği bilinmektedir. Bu araştırmada, kişi içi tutarlı davranış kalıpları ile performans amaçlarına etki ettiği değerlendirilen psiko-sosyal süreçler ve ilişkili kişilik özellikleri kullanılarak başarı amaçlılığı yordanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerin başarı amaç oryantasyonunun, beş faktör kişilik özellikleri (nevrotiklik, dışa dönüklük, açıklık, uyumluluk ve sorumluluk) ve mükemmeliyetçilik kişilik özellikleriyle yordanabileceğine ilişkin anlamlı sonuçlar bulunmuştur.

**Anahtar Kavramlar:** Başarı amaçlılığı, beş faktör kişilik modeli, öğrenme ve kişilik özellikleri

## **Achievement Goals Assessment of University Students With Five Factor Personality Model and Perfectionism Personality Traits**

**Abstract:** In recent years, the concept of success has been considered within the framework of “learning aims” and “performance aims” of individuals. Multi-factorial processes which stem from both internal and external factors are generally used in order to assess the success aims of the students. The present study is a regression analysis of the success aims of students using coherent human behavior patterns, psycho-social processes and related personality traits which affect performance aims. The present study found that the success orientation of the students’ personality traits can be evaluated via five-factor personality traits (neuroticism, extraversion, openness, agreeableness and conscientiousness) and perfectionism personality traits.

**Key words:** Success intentionality, Five-factor personality model, learning and personality traits.

---

\* Yard. Doç. Dr. KTÜ, Fatih Eğitim Fakültesi, Trabzon mpalanci@gmail.com

\*\* Prof.Dr. GÜ , Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara yozbay@yahoo.com

\*\*\* Araş. Gör. GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara mkandemir61@gmail.com

\*\*\*\* Araş. Gör. GÜ, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara danismanos@hotmail.com

## Giriş

Başarı yönelimlerini “davranışın amaçlarını belirleyen inanç, yük-leme ve duygular” olarak tanımlanmıştır (Ames, 1992:261). Başarı yönelimi; öğrencilerin öğrenme süreçlerinde bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkilerini etkileyen kişisel bakış açılarına odaklanmış açıklamaları içerir. Başarı yönelimleri öğrencinin kişisel yapabilirliğini nasıl yorumladığını, eğitsel sorumluluklara nasıl tepkide bulunduğunu açıklayan farklı biliş, duygu ve davranış şablonlarıyla sonuçlanan açıklama biçimlerini içerir (Dweck ve Leggett, 1988). Araştırmalarda genellikle iki farklı başarı yönelimi tanımlanmaktadır. Bunlar: (a) *yeteneği geliştirme* yönelimi, (Dweck ve Leggett, 1988), *görev-ile ilgili yönelim* (Nicholls, Patashnick ve Nolen, 1985) veya *hakim olma yönelimi* (Ames & Archer, 1988) (b) *yeteneği kanıtlama veya yeteneksiz görünmekten kaçınma* yönelimi ise araştırmalarda; *performans yönelimi* (Dweck ve Leggett, 1988) *ego-ile ilgili yönelim* (Nicholls vd. 1985) veya *yetenek yönelimi* (Midgley ve diğerleri, 1998) olarak adlandırılmıştır. Öğrenme yönelimi, öğrencinin öğrenme sürecinde üzerinde çalışılan içeriği veya materyali tam anlamıyla öğrenme ve konuya hâkim olmak isteğiyle ilişkilidir. Araştırmalar öğrenme yönelimli öğrencilerin, motivasyon bağlamında olumlu özellikler sergilediklerini ve ilişkili öğrenme değişkenleri ile pozitif yönde ilişkiler sergilediklerini göstermektedir (Pajares ve Cheong, 2003). Bu kapsamda; algılanan yetenek, bilişsel stratejileri kullanma, başarıyı bireysel çabaya atfetme, zor durumlar karşısında kararlı olma, (Bassili, 2006), mesleki gelişimle ilgili eğitim çalışmalarına katılım (Borges ve Gibson, 2005) iş performansı, kariyer beklentileri, yaşam doyumu, cinsiyet farklılığını tolere etme gibi değişkenler sayılabilir (Barrick ve Mount, 1999 ; McManus ve Kelly, 1999 ; Roeser, Midgley ve Urda, 1996).

Bireylerin belirli performans düzeylerine ulaşmak için gerekli olan davranış biçimlerini düzenleme ve gerçekleştirme yeterliliğine dönük inanç olarak tanımlanan özyeterlik algısı, herhangi bir davranışı başlatma istekliliği ve seçimlerinin belirleyicisi olarak önemli işlevlere sahiptir. (Bandura, 1986, 1996). Özyeterlik düşünceleri (başarı davranışlarının başlangıcını içeren) başarı motivasyonu, amaçlılık, amaçlılıkta ısrar, seçimler, kişisel özellikleri algılama biçimi ve psikolojik iyi olma (Bandura, 1996), mükemmeliyetçilik, başa çıkma ve kaçınma

davranışları ile ilişkilendirilebilir (Özbay ve Palancı, 2000). Sıralanan değişkenler başarı oryantasyonu veya bir performansı sergilemekten kaçınma davranışları ile ilişkilendirilebilir (Farran, 2004). Eğitsel görevlere yönelik kişisel performansın yeterli ya da yetersiz olarak algılanması özyeterlik inançları, benlik saygısı ve görevin mükemmel tamamlanmasına yönelik standartlarla ilişkili olarak açıklanabilir (Bandura, 1986). Başarı oryantasyonu, bireyin yeterliği dahilinde gördüğü görevleri başarmaya yönelik amaçlar edinmelerini ve motivasyon düzeylerini yüksek tutmaları durumunda daha kolay gelişebilmektedir. Bu kapsamda kişisel özelliklerin, mükemmeliyetçilik eğilimlerinin ve benlik saygısının sürece ilişkin davranışları açıklayıcı rolünü araştırmak önemli görülebilir (Kandemir vd., 2007). Benlik saygısı ile ilişkili kuramsal açıklamalarla tutarlı olacak şekilde, akademik erteleme eğilimi ile düşük benlik saygısı arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Solomon ve Rothblum, 1984). Başka bir çalışmada, yetişkinler üzerinde yapılan çalışmalarda da, genel erteleme eğilimi ile düşük benlik saygısı arasında anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir (Ferrari, 1992; Ferrari ve Patel, 2004; Ferrari vd., 2007). Aydoğan (2008) tarafından yapılan bir çalışmada, benlik saygısının, akademik ertelemenin yordayıcı olduğu bulunmuştur. Konu ile ilgili bir diğer çalışmada, Ferrari (1991) erteleme eğilimleri yüksek bireyler ile erteleme eğilimleri düşük bireyleri karşılaştırmıştır. Sonuçta, erteleme eğilimi yüksek bireylerin olumsuz olarak değerlendirilebilecek bilişsel yeterliliklerini ve benlik özellikleri ile yüzleşmekten kaçındıkları görülmüştür. Burger'a (2006) göre, öğrenme yönelimleri, yetkinlik geliştirmekle ilgilidir. Bilgi kazanma hedefiyle güdülenmiş öğrenciler, dersi derste öğrenmek için çok çalışır. Konuyu anladıklarında ve bir yeterlik derecesinde öğrendiklerinde, tatmin duygusu oluştururlar. Performans hedeflerini içeren başarı oryantasyonu ise daha çok başkalarına başarılı olduğunu göstermekle ilgilidir. Yüksek performans hedefine sahip öğrenciler yüksek bir not, hatta sınavtaki en yüksek notu almak isterler. Tatmin duygusu başarıyla beraber gelen tanınma duygusuyla gerçekleşir. Bir sınıfta sınavlara ve ödevlere aynı özeni gösteren, eşit derecede çalışan iki öğrenci, benzer notlar alabilir; ama onları başarıya güdüleyen hedefler farklıdır. Öğrencilerden birisi başarılı olmayı yeterlilik duygusuna ulaşmak, içeriği kavrama, öğrenme amaçları belirleme ve kişisel beklentiler oluşturma gibi gerekçelerle önemser. Diğeri ise iyi bir not almak için ne yapma-

sı gerektiğine karar verir ve çalışma önceliğini özellikle istediği notu elde etmek üzere ayarlar. İşlevsel olmayan bu tür başarı yönelimli davranışların anlaşılmaya çalışılması önemlidir. Araştırmaların bu seçim farklılığını açıklayabilecek değişkenlik ilişkilerini ortaya koyabilmesi önemli görülmektedir. Bu değişkenlikler başarı amaçlılığı veya kaçınma davranışlarını tanımlayarak, geniş kitleleri uzun yıllar boyunca olumsuz etkileyebilecek tutumları açıklama ve eğitsel verimliliğe ilişkin açıklamalara katkı sağlayabilecektir.

## Yöntem

Bu araştırma betimsel yönetime dayalı olarak planlanmış ve sonuçlandırılmıştır.

### 2.1 Araştırma Grubu

Araştırmanın verileri Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) ve Giresun Üniversitesinde (GÜ) eğitim görmekte olan gönüllü katılımcılardan oluşmuştur. Araştırmaya KTÜ'den 320, Giresun Üniversitesi'nden 145 kişi katılmıştır. Ön analizler sonucunda homojenliği bozucu olduğu değerlendirilen ve eksik bırakılmış 27 veri toplama aracı analiz dışında tutulmuştur. Araştırma toplam 438 kişinin cevaplamaları üzerinden gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 205'i bayan, 233'ü erkektir. Yaş ortalaması 23,2 (Ss=1.71) ' dir .

### 2.2 Veri Toplama Araçları

2.2.1. *Başarı Yönelim Ölçeği: Başarı Yönelimleri Ölçeği*'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması Akın (2006) tarafından gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi sonunda toplam varyansın % 67.25'ini açıklayan ve 26 maddeden oluşan 4 faktörlü bir ölçektir. Faktörler (a) öğrenme-yaklaşma yönelimi, (b) öğrenme-kaçınma yönelimi, (c) performans-yaklaşma yönelimi ve (d) performans-kaçınma yönelimi olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa ( $\alpha$ ) iç tutarlılık katsayıları alt boyutlar için. 92 ile. 97 arasında, test-tekrar test güvenilirlik katsayıları ise. 77 ile. 86 arasında değişmektedir.

2.2.2. *Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği (ÇBMÖ)*: Özbay ve Mısırlı-Taşdemir (2003) tarafından Türkçe uyarlaması yapılmıştır. Orijinali öğrencilerin mükemmeliyetçilik eğilimlerini belirlemek amacıyla Frost vd. (1990) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 6 alt faktörden oluş-

maktadır: (a) düzen , (b) hatalara aşırı ilgi, (c) davranışlardan şüphe, (d) aile beklentileri, (e) ailesel eleştiri, (f) kişisel standartlar.

**2.2.3. Beş Faktör Kişilik Testi:** Ölçek beş faktör kişilik kuramında tanımlanan kişilik boyutlarını sıfat çiftleriyle ölçmek ve alan araştırmacılarına büyük beş kişilik özellikleri ile ilgili olarak pratik bir ölçme aracı sunma amacıyla Bacanlı vd. (2007) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin yapılan faktör analizinde beş farklı kişilik boyutunu ölçebilecek özellikte 40 sıfat çifti belirlenmiştir. Elde edilen boyutlar Beş Faktör Kişiliğe ait varyansın %52,6'ını açıklamıştır. Ölçeğin genel iç tutarlık katsayılarının .73 ile .89 aralığında değiştiği görülmüştür.

**2.2.4. Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri (1965):** Ölçeğin Türkçe uyarlaması Çuhadaroğlu tarafından yapılmıştır. Ölçek çoktan seçmeli sorulardan oluşmaktadır. Benlik saygısı ölçeği Guttman ölçüm şeklinde düzenlenmiş 6 madde ve 10 sorudan oluşmaktadır.

### 2.3 Veri Analizi

Veri analizleri SPSS 17.0/Windows yardımıyla yapılmıştır. SPSS Explorer, Korelasyon, t testi, F testi ve Hiyerarşik Regresyon Analizi veri çözümlenmeleri için kullanılmıştır.

### 3.0 Bulgular

Araştırmadan elde edilen bulgular sırası ile korelasyon analizi, (a) öğrenme-yaklaşma yönelimi, (b) öğrenme-kaçınma yönelimi, (c) performans-yaklaşma yönelimi ve (d) performans-kaçınma yönelimi değişkenleri için hiyerarşik regresyon analizi, F testi sonuçları ile sunulmuştur.

#### 3.1. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Bazı Korelasyonel Bulgular

Tablo-1: Başarı Amaçlılığı ile Bazı Değişkenler Arasındaki Bulgular

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
(a)ÖğYakYön	-.03	.04	.31***	.03	.47***
(b)ÖğKaçYak	.28***	-.02	.03	.17**	-.15**
(c)PerYakYön	.09	-.02	.14**	.05	.17**
(d)PerKaçYak	.31***	-.19**	-.02	-.08	.08
(e)Benlik Say.	.37***	-.06	-.15**	.08	.06

\*\* p<01, \*\*\* p<001

(a) öğrenme-yaklaşma yönelimi, (b) öğrenme-kaçınma yönelimi, (c) performans-yaklaşma yönelimi ve (d) performans-kaçınma yönelimi, (e) Benlik Saygısı. Beş faktör kişilik özellikleri; (1) nevroitiklik, (2) dışa dönüklük, (3) açıklık, (4) uyumluluk (5)sorumluluk

3.2. Öğrenme Yaklaşma Puanlarını Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları: Üniversite öğrencilerinin başarı amaçlılıklarının beş faktör kişilik modeli ve mükemmeliyetçilik kişilik özellikleri ile açıklanması için yapılandırılan modelde veriler hiyerarşik regresyon analizi ile incelenmiştir. Öğrenmeye Yaklaşma Başarı Yönelimi ile demografik değişkenler, başarı algısı, bölüm tercihi, mükemmeliyetçilik, kişilik özellikleri ve benlik saygısı ile ilgili yordayıcı ilişkiler Tablo 2’de verilmiştir.

Adım adım gerçekleştirilen analizin birinci adımında cinsiyet, sınıf düzeyi, babanın eğitim düzeyi, annenin eğitim düzeyi, bölüm, ÖSS puanı, gelecek kaygısı, başarı algısı, bireysel ve grupla çalışmaya yönelik tutumlar modele girilmiştir. Birinci adımda girilen faktörlerin modele toplam katkısının anlamlı olduğu belirlenmiştir,  $R^2=.39$ ,  $F_{(11/426)} = 24.90$ ,  $p<.000$ . Birinci adımda girilen değişkenlerden cinsiyet  $\beta = .16$ ,  $p<.000$ , sınıf düzeyi  $\beta = -.17$ ,  $p<.000$ , babanın eğitim düzeyi  $\beta = -.08$ ,  $p<.000$ , annenin eğitim düzeyi  $\beta = -.21$ ,  $p<.05$ , bölüm  $\beta = -.29$ ,  $p<.000$ , ÖSS puanı  $\beta = .14$ ,  $p<.000$ , bölüm tercihi,  $\beta = -10$ ,  $p<.01$ , gelecek kaygısı  $\beta = .29$ ,  $p<.000$ , başarı algısı,  $\beta = 29$ .  $p<.000$  değişkelerinin modele özgün katkılarının anlamlı olduğu bulunmuştur.

İkinci adımda modele girilen mükemmeliyetçilik algısının modele toplam katkısının anlamlı olduğu görülmektedir,  $R^2 = .06$ ,  $F_{(6/420)} = 6.91$ ,  $p<.000$ . Bu basamakta modele girilen düzenlilik,  $\beta = .16$ ,  $p<.000$ , hatalara ilgi  $\beta = -.11$ ,  $p<.05$  ve aile eleştirisi  $\beta = .18$ ,  $p<.000$  faktörlerinin modele özgün katkılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Modele üçüncü adımda girilen kişilik özellikleri ile benlik saygısı değişkenlerinin modele toplam katkısının anlamlı olduğu bulunmuştur,  $R^2 = .58$ ,  $F_{(6/414)} = 25.92$ ,  $p<.000$ . Bu katkının özgün anlamda duygusal dengesizlik/nevrotizizm  $\beta = -.20$ ,  $p<.000$ , dışadönüklük  $\beta = -.28$ ,  $p<.000$  deneyime açıklık  $\beta = .36$ ,  $p<.000$ , yumuşakbaşlılık  $\beta = -.19$ ,  $p<.000$ , sorumluluk  $\beta = .32$ ,  $p<.000$  ve benlik saygısı  $\beta = .25$ ,  $p<.000$  puanları için oluşturduğu görülmüştür.

Tablo-2 Öğrenme Yaklaşma Puanlarını Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları

Model	Değişken	R	R <sup>2</sup>	ΔR <sup>2</sup>	Fch	Sd	B	β	P	F
1	(sabit)	.63	.39	.39	24.9	11/426			.000	24.9***
	cinsiyet						.19	.16	.000	
	sınıf						.23	.17	.000	
	bed						.05	.08	.000	
	aed						.14	.21	.04	
	bölüm						.28	.29	.000	
	öss						.01	.14	.000	
	böltercih						.05	.10	.01	
	kaygı						.22	.29	.000	
	başarıalgı						.20	.29	.000	
2	(sabit)	.66	.46	.06	6.9	6/420			.000	19.8***
	düzenlilik						.10	.16	.000	
	hatailgi						.05	.11	.02	
	davsüphe						.01	.03	.95	
	ailebek						.01	.02	.69	
	aileeles						.11	.18	.000	
kişiselsatnd	.01	.01	.81							
3	(sabit)	.77	.60	.58	25.92	6/414			.000	26.7***
	duyden(nev)						.09	.20	.000	
	disadönük						.13	.28	.000	
	denezymaçık						.23	.36	.000	
	yumusakbas						.11	.19	.000	
	sorumluluk						.14	.32	.000	
benliksay	.21	.25	.000							

Kısaltmalar: **bed**, babanın eğitim durumu, **aed**, annenin eğitim durumu; **öss**, öss sınavından alınan puan; **böltercih**, kazanılan bölümün tercih sırası; **kaygı**, başarı kaygısının olup olmadığı; **başarıalgı**, bireysel başarısını yeterli bulup bulmadığı, **birey**, bireysel çalışma özelliklerinden memnuniyet; **birettut**, başarılı olmaya yönelik genel tutum; Mükemmeliyetçilik Ölçeği: **davsüphe**, davranışlara yönelik aşırı şüphecilik, **ailebek**, abartılı aile beklenti düzeyi; **aileeles**, ailenin aşırı eleştirel tutumları; **kişiselstand**, yüksek kişisel standartlar.

*3.3 Öğrenme Kaçınma Puanlarını Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları:* Öğrenme kaçınma yaklaşımı ile demografik değişkenler, başarı algısı, bölüm tercihi, mükemmeliyetçilik, kişilik özellikleri ve benlik saygısı ile ilgili yordayıcı ilişkiler Tablo-3’de verilmiştir.

*Tablo-3 Öğrenme Kaçınma Puanlarını Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları*

Model	Değişken	R	R <sup>2</sup>	ΔR <sup>2</sup>	Fch	Sd	B	β	P	F
1	(sabit)								<b>.000</b>	<b>6.32***</b>
	cinsiyet						.02	.09	.78	
	sınıf						.25	.12	<b>.04</b>	
	bed						.11	.04	<b>.02</b>	
	aed						.03	.06	.58	
	bölüm	.37	.14	.11	6.3	11/426	.34	.08	<b>.000</b>	
	öss						.01	.00	.98	
	böltercih						.06	.41	.15	
	kaygı						.30	.06	<b>.000</b>	
	başarıalgı						.19	.05	<b>.001</b>	
	birey						.06	.08	.42	
Bireytut						.07	.08	.43		
2	(sabit)								<b>.000</b>	<b>7.48***</b>
	düzenlilik						.01	.11	<b>.03</b>	
	hatailgi						.03	.05	.33	
	davsüphe	.48	.23	.20	8.3	6/420	.13	.17	<b>.01</b>	
	ailebek						.07	.12	<b>.03</b>	
	aileeles						.01	.02	.71	
kişiselsatnd						.03	.05	.32		
3	(sabit)								<b>.000</b>	<b>8.83***</b>
	duyden(nev)						.03	.18	<b>.01</b>	
	disadönük						.33	.19	<b>.01</b>	
	denezymaçık	.57	.32	.29	9.9	6/414	.01	.09	.11	
	yumusakbas						.03	.04	.47	
	sorumluluk						.71	.43	<b>.000</b>	
benliksay						.32	.18	.11		

Adım adım gerçekleştirilen analizin birinci adımında cinsiyet, sınıf düzeyi, babanın eğitim düzeyi, annenin eğitim düzeyi, bölüm, ÖSS puanı, gelecek kaygısı, başarı algısı, bireysel ve grupla çalışmaya yönelik tutumlar modele girilmiştir. Birinci adımda girilen faktörlerin modele toplam katkısının anlamlı olduğu belirlenmiştir,  $R^2=.11$ ,  $F_{(11/426)} = 6.32$ ,  $p<.000$ . Birinci adımda girilen değişkenlerden sınıf düzeyi  $\beta = .12$ ,



$p < .05$ , babanın eğitim düzeyi  $\beta = .04$ ,  $p < .05$ , bölüm  $\beta = .08$ ,  $p < .000$ , gelecek kaygısı  $\beta = .06$ ,  $p < .000$ , başarı algısı,  $\beta = .05$ .  $p < .001$  değişkelerinin modele özgün katkılarının anlamlı olduğu bulunmuştur.

İkinci adımda modele girilen mükemmeliyetçilik algısının modele toplam katkısının anlamlı olduğu görülmektedir,  $R^2 = .20$ ,  $F_{(6/420)} = 8.38$ ,  $p < .000$ . Bu basamakta modele girilen düzenlilik,  $\beta = .11$ ,  $p < .05$ , davranışlardan şüphe,  $\beta = .17$ ,  $p < .05$ , aile beklentileri,  $\beta = .12$ ,  $p < .05$ , faktörlerinin modele özgün katkılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Modele üçüncü adımda girilen kişilik özellikleri ile benlik saygısı değişkenlerinin modele toplam katkısının anlamlı olduğu bulunmuştur,  $R^2 = .29$ ,  $F_{(6/414)} = 9.95$ ,  $p < .000$ . Bu katkının özgün anlamda duygusal dengesizlik/nevrotizm  $\beta = .18$ ,  $p < .05$ , dışadönüklük  $\beta = .19$ ,  $p < .05$  ve sorumluluk  $\beta = .32$ ,  $p < .000$  puanları için oluştuğu görülmüştür.

Modelle ilgili gerçekleştirilen F testi sonucunda I. Adım için  $F=24.9$ ,  $p < .001$ , II. Adım için  $F=19.8$ ,  $p < .001$  ve III. Adım için  $F=26.7$ ,  $p < .001$  düzeyinde anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır.

*3.4. Performans Yaklaşma Puanlarını Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları:* Öğrenmeye performans yaklaşım yönelimi ile demografik değişkenler, başarı algısı, bölüm tercihi, mükemmeliyetçilik, kişilik özellikleri ve benlik saygısı ile ilgili yordayıcı ilişkiler Tablo 4’de verilmiştir.

Adım adım gerçekleştirilen analizin birinci adımında cinsiyet, sınıf düzeyi, babanın eğitim düzeyi, annenin eğitim düzeyi, bölüm, ÖSS puanı, gelecek kaygısı, başarı algısı, bireysel ve grupla çalışmaya yönelik tutumlar modele girilmiştir. Birinci adımda girilen faktörlerin modele toplam katkısının anlamlı olduğu belirlenmiştir,  $R^2 = .19$ ,  $F_{(11/426)} = 10.19$ ,  $p < .000$ . Birinci adımda girilen değişkenlerden cinsiyet  $\beta = -.14$ ,  $p < .05$ , babanın eğitim düzeyi  $\beta = -.16$ ,  $p < .001$ , bölüm  $\beta = -.33$ ,  $p < .000$ , birey/grupla çalışma tercihi  $\beta = .11$ ,  $p < .05$ , birey/grupla çalışmaya yönelik tutum,  $\beta = -.20$ .  $p < .000$  değişkelerinin modele özgün katkılarının anlamlı olduğu bulunmuştur. İkinci adımda modele girilen mükemmeliyetçilik algısının modele toplam katkısının anlamlı olduğu görülmektedir,  $R^2 = .61$ ,  $F_{(6/420)} = 15.45$ ,  $p < .000$ . Bu basamakta modele girilen hatalara ilgi  $\beta = .23$ ,  $p < .000$ , aile beklentisi,  $\beta = .13$ ,  $p < .05$  ve aile eleş-

tirisi  $\beta = .10$ ,  $p < .05$  faktörlerinin modele özgün katkılarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Modele üçüncü adımda girilen kişilik özellikleri ile benlik saygısı değişkenlerinin modele toplam katkısının anlamlı olduğu bulunmuştur,  $R^2 = .34$ ,  $F_{(6/414)} = 3.14$ ,  $p < .05$ . Bu katkının özgün anlamda deneyime açıklık  $\beta = .13$ ,  $p < .05$ , sorumluluk  $\beta = .14$ ,  $p < .05$  ve benlik saygısı  $\beta = -.10$ ,  $p < .05$  puanları için olduğu görülmüştür.

*Tablo-4 Performans Yaklaşma Puanlarını Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları*

Model	Değişken	R	R2	$\Delta R2$	Fch	Sd	B	$\beta$	p	F
1	(sabit)								<b>.000</b>	<b>10.1***</b>
	cinsiyet						-.25	-.14	<b>.01</b>	
	sınıf						-.06	-.03	.55	
	bed						-.14	-.16	<b>.001</b>	
	aed						.04	-.04	.39	
	bölüm	.45	.21	.19	10.1	11/426	-.49	-.33	<b>.000</b>	
	öss						-.01	-.09	.07	
	böltercih						-.07	-.09	.06	
	kaygı						.07	.06	.21	
	başarıalgı						.05	.04	.32	
	birey						.17	.11	<b>.03</b>	
bireytut						-.30	-.20	<b>.000</b>		
2	(sabit)								<b>.000</b>	<b>13.3***</b>
	düzenlilik						-.06	-.06	.19	
	hatailgi						.16	.23	<b>.000</b>	
	davsüphe	.59	.35	.61	15.4	6/420	.01	.01	.98	
	ailebek						.09	.13	<b>.01</b>	
	aileeles						.10	.10	<b>.04</b>	
Kişiselsatnd						.10	.09	.09		
3	(sabit)								<b>.01</b>	<b>11.1***</b>
	duyden(nev)						.03	.04	.39	
	disadönük						-.02	-.02	.66	
	deneyimaçık	.61	.38	.34	3.1	6/414	.13	.13	<b>.02</b>	
	yumusakbas						-.02	-.01	.97	
	sorumluluk						.10	.14	<b>.03</b>	
benliksay						-.13	-.10	<b>.05</b>		

*3.5. Performans Kaçınma Puanlarını Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları:* Öğrenmeye performans kaçınma yönelimi ile

demografik değişkenler, başarı algısı, bölüm tercihi, mükemmeliyetçilik, kişilik özellikleri ve benlik saygısı ile ilgili yordayıcı ilişkiler Tablo 5'te verilmiştir.

*Tablo-5 Performans Kaçınma Puanlarını Yordayıcı Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları*

Model	Değişken	R	R <sup>2</sup>	ΔR <sup>2</sup>	Fch	Sd	B	β	P	F
1	(sabit)								<b>.000</b>	<b>14.2***</b>
	cinsiyet						-.02	.02	.68	
	sınıf						.20	.12	<b>.02</b>	
	bed						-.06	.07	.09	
	aed						.10	.12	<b>.01</b>	
	bölüm	.51	.27	.25	14.2	11/426	-.23	.19	<b>.000</b>	
	öss						-.01	.11	<b>.03</b>	
	böltercih						-.04	.07	.15	
	kaygı						.30	.31	<b>.000</b>	
	başarıalgı						-.08	.10	<b>.02</b>	
	birey						.02	.01	.73	
	bireytut						-.21	.17	<b>.000</b>	
2	(sabit)								<b>.000</b>	<b>16.8***</b>
	düzenlilik						.03	.03	.49	
	hatailgi						.19	.33	<b>.000</b>	
	davsüphe	.65	.43	.40	19.4	6/420	-.02	.03	.56	
	ailebek						-.01	.01	.87	
	aileles						.05	.07	.12	
kişiselsatnd						.07	.08	.11		
3	(sabit)								<b>.001</b>	<b>15.4***</b>
	duyden(nev)						.08	.14	<b>.01</b>	
	disadönük						-.03	.05	.35	
	deneyimaçık	.46	.43	.45	4.02	6/414	.01	.02	.71	
	yumusakbas						-.01	.01	.82	
	sorumluluk						.07	.13	<b>.03</b>	
benliksay						.13	.12	<b>.01</b>		

Adım adım gerçekleştirilen analizin birinci adımında cinsiyet, sınıf düzeyi, babanın eğitim düzeyi, annenin eğitim düzeyi, bölüm, ÖSS puanı, gelecek kaygısı, başarı algısı, bireysel ve grupla çalışmaya yönelik tutumlar modele girilmiştir. Birinci adımda girilen faktörlerin modele toplam katkısının anlamlı olduğu belirlenmiştir,  $R^2=.25$ ,  $F_{(11/426)}$

= 14.29,  $p < .000$ . Birinci adımda girilen değişkenlerden sınıf düzeyi  $\beta = .12$ ,  $p < .05$ , annenin eğitim düzeyi  $\beta = .12$ ,  $p < .05$ , bölüm  $\beta = -.19$ ,  $p < .000$ , ÖSS puanı  $\beta = -.11$ ,  $p < .05$ , gelecek kaygısı  $\beta = .31$ ,  $p < .000$ , başarı algısı,  $\beta = -.10$ ,  $p < .05$  ve birey/grupla çalışmaya yönelik tutum,  $\beta = -.17$ ,  $p < .000$  değişkelerinin modele özgün katkılarının anlamlı olduğu bulunmuştur.

İkinci adımda modele girilen mükemmeliyetçilik algısının modele toplam katkısının anlamlı olduğu görülmektedir,  $R^2 = .40$ ,  $F_{(6/420)} = 19.47$ ,  $p < .000$ . Bu basamakta modele girilen, hatalara ilgi  $\beta = .33$ ,  $p < .000$  faktörünün modele özgün katkısının istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir.

Modele üçüncü adımda girilen kişilik özellikleri ile benlik saygısı değişkenlerinin modele toplam katkısının anlamlı olduğu bulunmuştur,  $R^2 = .45$ ,  $F_{(6/414)} = 4.02$ ,  $p < .001$ . Bu katkının özgün anlamda duygusal dengesizlik/nevrotizm  $\beta = .14$ ,  $p < .05$ , sorumluluk  $\beta = .13$ ,  $p < .05$  ve benlik saygısı  $\beta = .12$ ,  $p < .05$  puanları için oluştuğu görülmüştür.

### Değerlendirme

Öğrencilerin başarı amaçlılığı taşımaları eğitsel, kişisel ve mesleki birçok olumlu sonuç ve psikolojik iyi olma ile ilgili değişkenliklere katkıda bulunabilecektir. Araştırma sonucunda öğrencilerin öğrenme-yaklaşma yönelimi, öğrenme-kaçınma yönelimi, performans-yaklaşma yönelimi ve performans-kaçınma yönelimlerinin kişisel özellik ve beklentileri ile önemli düzeyde ilişki gösterdiği bulunmuştur.

Bulgular üniversite öğrencilerinin öğrenme ya da performans yaklaşım yönelimlerini yordayan önemli değişkenliklerden birisi aile beklentileri veya aile tarafından eleştirilmekten sakınmak olduğunu göstermiştir. Buradan hareketle özellikle sorumluluk kişilik özelliği ile kaçınma yönelimli başarı yaklaşımları arasında gözlenen ilişkiyi de açıklamak mümkündür. Öğrenciler sorumluluk algılarını içsel yüklemeler ya da motivasyondan çok dış beklenti ve koşullara göre ayarlamayı önemsemektedir. Bu ise sürdürülebilir ve belirgin amaçlar içeren öğrenme yaklaşımları yerine durumsal faktörlere bağlı kalarak bazı tercihlerin ayarlanması sonucunu oluşturmaktadır. Kişisel özelliklerin dışsal beklentilere göre ayarlanarak başarı yöneliminin belirlendiği görülmektedir.

Öğrenme kaçma yönelimi ile kaygılı olmak arasındaki ilişki, başarılı olabilmeye yönelik seçimleri kaygılı olmanın güçleştirdiğini göstermektedir. Yanlış yapmaya yönelik kaygı davranışlardan şüphe duymayla ilgili mükemmeliyetçi tutumlarla birleştiğinde öğrenme kaçınma yönelimi artmaktadır. Öğrenme yaklaşım yöneliminin aksine kaçınma daha çok kişi içi özelliklerle ilişki göstermektedir. Üniversite öğrencilerinin başarılı olmaya yönelik kararlılık ve beklentilerini geliştirici, öz yeterliklerine ve güvenlerine katkı sağlayacak desteğin başarılı olmaya yönelik tercihleri olumlu yönde değiştirebileceği bu sonuçlardan hareketle değerlendirilebilir. Nevrotik özellikler ve kişisel kaygı düzeyinin yükselmesine aracılık edecek türdeki mükemmeliyetçi tutumlardan etkilenme öğrenme kaçınma yönelimini artırmaktadır.

Performans yaklaşım yöneliminde başarılı olmak kadar başarılı olarak değerlendirilecek bir izlenim bırakmanın önemli olduğu bilinmektedir. Dış dünya beklentilerinin aşırı önemli olduğu sosyal kaygılı ve çekingen bireylerde olduğu gibi (Palancı, 2004) performans yaklaşım yönelimini tercih eden öğrencilerin dış dünya tarafından hatalı olarak algılanmaya yönelik rezervlerinin seçimleri üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Benlik saygısı ile oluşan açıklayıcı ilişki başarılı bulunmanın bireyin benlik saygısını yüksek tutucu bir araç olarak kullanımını göstermesi bakımından manidardır. Başarılı olmak daha çok sergilendiği ve diğerleri tarafından algılandığı zaman birey için tatmin edici bir durum oluşturmaktadır. Psikolojik yardım ve eğitsel rehberlik çalışmalarında üniversite öğrencilerinin değerlendirilme kaygısına yönelik duyarlılığı olumlu yönde değiştirme, benlik saygısını karşılamaya yönelik alternatif öğrenmelerin geliştirilmesi ve başarılı olmaya yönelik bireysel amaçlılık ve beklentilerin tanımlanmasının öğretilmesinin yararlı olabileceği değerlendirilebilir.

Olumlu olarak değerlendirilebilecek kişisel özelliklerin tanımlanması üniversite öğrencileri için başarıyı göreve bağlı olarak tanımlamalarına ve gelişimlerini kendi referanslarına göre değerlendirmelerine yardımcı olur. Öğrenme yönelimli öğrenci yeterlilik düzeyini kendisi değerlendirir, gelişmeye odaklanır ve diğerlerinin aynı öğrenme görevinde nasıl bir performans sergilediğiyle ilgilenmez (Jagacinski & Strickland, 2000). Özellikle öğrenme yaklaşımında kişinin kendisi ile ilişkilendirdiği mükemmeliyetçi tutumlardan bu süreçte etkilendiği

bulunmuştur. Öğrenme kaçınma sürecinde aile beklentilerinin yüksek olması, deneyime açık olmama, benlik saygısı ve kişisel standartların düşüyor olması kaçınma davranışlarını yorumlayabilmek için anlamlı sonuçlar sergilemiştir.

Literatür incelendiğinde başarı amaçlılığının özyeterlik düşünceleri, grup karşısında rahat olma ve dış dünya beklentileri ilişkisi değerlendirilebilir (Farran, 2004; Sirios (2004) Akademik öz-yeterlik inancı, öğrenme sonuçlarının kişisel ve aile beklentilerini karşılaması, benlik gelişimine katkısına inanma, diğer öğrencilerle birlikte hareket edebilme gibi özelliklerin performans yönelimine katkı sağladığı görülmüştür. Aile beklentilerinin azalmasının ve daha fazla nevroitik eğilimler taşımanın performans kaçınma davranışları üzerinde etki göstermesi bu bağlamda önemsenmelidir.

Eğer birey sahip olduğu yetenek ve özellikleri olduğu gibi kabul edip, kendisiyle barış içinde yaşamını sürdürüyorsa; sosyal ve okul yaşamına uyum sürecinde de başarılı olacaktır. Bu nedenle düşük özsaygıya sahip çocuklar, okula uyum sağlamada ve örgün eğitim sürecinde başarısız olmaktadır (Sivribaşkara, 2003:12 ). Benlik saygısı ve sorumluluk algısına yönelik değerlendirmeler bu anlamda açıklayıcı sonuçlar sağlamıştır. Performans yönelimi ise, öğrencinin sosyal karşılaştırmaya önem vermesi, çalışmalarını diğerlerini referans alarak ve onlardan daha iyi yapmaya çalışarak yerine getirmesi, daha zeki ve yetenekli görünmeye çalışması ve yeteneksiz görünmekten kaçınması gibi özellikleri yansıtır. (Jagacinski & Strickland, 2000). Performans yönelimi ve kaçınma ile ilgili değişkenliğin, sosyal öz yeterlik, amaçlılık, yüklenme kuramları ve çekingenlik gibi faktörlerle ilişkilendirilip incelenmesi konuyla ilgili açıklayıcı sonuçlar sağlayabilir. Öğrenme yaklaşımı ile ilgili değişkenliğin başa çıkma, eğitsel oryantasyon, başarı algısı, ihtiyaç analizi ve kişisel yeterliklerle ilgili değişkenliklerle incelenmesi araştırma sonuçlarını geliştirmeye katkı sağlayabilecektir.

#### Kaynaklar

Akın, A., (2006). “Başarı Amaç Oryantasyonları İle Biliş Ötesi Farkındalık, Ebeveyn Tutumları ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler”. *Yayınlanmamış Yüksek Li-*

san Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ames, C. (1992). "Classrooms: Goals, structures, and student motivation". *Journal of Educational Psychology*, 84(3), 261-271.
- Ames, C. & Archer, J. (1988). "Achievement in the classroom student learning strategies and motivational processes". *Journal of Educational Psychology*, 80, 260-267.
- Aydoğan, D. (2008). "Akademik Erteleme Davranışlarının Benlik Saygısı, Durumluluk Kaygı Ve Öz-Yeterlik İle Açıklanabilirliği". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.*
- Bacanlı, H., İlhan, T., & Arslan, S. (2007). "Beş Faktör Kuramına Dayalı Bir Kişilik Ölçeğinin Geliştirilmesi". *IX. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi. 17-19 Ekim, İzmir.*
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Barrick, M. R. ve Mount, M. K. (1991). "The Big Five Personality Dimensions and Job Performance: A Meta-Analysis". *Personel Psychology*, 44, 1-26.
- Bassili, J. N. (2006) "Promotion and Prevention Orientations in the Choice to Attend Lectures or Watch Them Online". *Journal of Computer Assisted Learning*, 2, 444-455.
- Borges, N. J. ve Gibson, D. D. (2005). "Personality Patterns of Physicians in Person-Oriented and Technique-Oriented Specialties". *Journal of Vocational Behavior*, 67, 4-20.
- Burger, J., M. (2006). *Kişilik*. Çev. İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu. Kaknüs Yayıncılık, İstanbul.
- Chamorro-Premuzic, T. , Furnham, A. , Dissou, G. ve Heaven, P. (2005) "Personality and Preference for Academic Assessment: A Study with Australian University Students". *Learning and Individual Differences*, 15: 247-256.
- Dweck, C. S., & Leggett, E. L. (1988). "A social-cognitive approach to motivation and personality". *Psychological Review*, 95(2), 256-273.
- Farran, B. (2004). Predictors of Academic Procrastination in College Students. *Unpublished Doctoral Dissertation. Fordham University. ABD.*
- Ferrari, J. R. (1992). "Procrastinators and perfect behavior: An exploratory factor analysis of self-presentation, self-awareness, and selfhandicapping components". *Journal of Research in Personality*, 26, 75-84.
- Flett, G. L. vd. "Psychological Distress and the Perfectionistic Thinking", *Journal of Personality and Social Psychology*, 75 , 1363-1381.

- Jagacinski, C. M., & Strickland, O. J. (2000). "Task and ego orientation the role of goal orientations in anticipated affective reactions to achievement outcomes". *Learning and Individual Differences*, 12, 189-208.
- McManus, M. A. ve Kelly, M. L. (1999). "Personality Measures and Biodata: Evidence Regarding Their Incremental Predictive Value in The Life Insurance Industry". *Personnel Psychology*, 52, 137-148.
- Midgley, C. , Kaplan, A. , Middleton, M. J., Maehr, M., Urdan, T., Anderman, L. , & Anderman, E., (1998). "The development and validation of scales assessing students' achievement goal orientations". *Contemporary Educational Psychology*, 23, 113-131.
- Nicholls, J. G., Patashnick, M., & Nolen, S. B. (1985). "Adolescents' theories of education". *Journal of Educational Psychology*, 77, 683-692.
- Özbay, Y. & Mısırlı-Taşdemir, Ö. (2003). Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. VII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, 9-11 Temmuz, Malatya
- Özbay, Y. & Palancı, M. (2000). "Üniversiteye Hazırlanan Öğrencilerde Sınav Kaygısı ve Başarıya Çabaları", IX. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, A.Ü. Erzurum.
- Palancı, M. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Kaygı Problemlerini Açıklama ve Gidermeye Yönelik Gerçeklik Terapisi Oryantasyonlu Bir Yardım Programının Geliştirilmesi, *Yayımlanmamış Doktora Tezi, KTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.*
- Pajares, F., & Cheong, Y. F. (2003). "Achievement goal orientations in writing: A developmental perspective". *International Journal of Educational Research*, 39, 437-455.
- Roeser, R. W., Midgley, C., & Urdan, T. C. (1996). "Perceptions of the school psychological environment and early adolescents' psychological and behavioural functioning in school: The mediating role of goals and belonging". *Journal of Educational Psychology*, 88(3), 408-422.
- Solomon, L. J., & Rothblum, E. D. (1984). "Academic procrastination: Frequency and cognitive-behavioral correlates". *Journal of Counseling Psychology*, 31, 503-509.
- Sirois, F. (2004). "Procrastination and intentions to perform health behaviors: The role of self-efficacy and the consideration of future consequences". *Personality and Individual Differences*. 37, 115-128.
- Sivribaşkara, V. Sibel. (2003). Özsaygının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.*